

Datum: 18. 1. 2024

SPOROČILO ZA JAVNOST

Na poti do preprečevanja raka želodca v Evropski uniji

Ljubljana, 18. januar 2024 – Nacionalni inštitut za javno zdravje in Zdravstveni dom Ljubljana sta pred pričetkom pilotnega Presejanja na okužbo s *Helicobacter pylori* in zdravljenja okužbe kot načina primarne prevencije raka želodca organizirala novinarsko konferenco, na kateri sta predstavila projekt TOGAS in raziskavo iskanja ter zdravljenja okužbe s *H. pylori* med pacienti ljubljanskega zdravstvenega doma.

Rak želodca je velik svetovni javnozdravstveni izziv. Predstavlja peto najpogosteje diagnosticirano vrsto raka in četrti najpogostejši vzrok smrti zaradi raka na svetu. Leta 2020 je bilo po vsem svetu odkritih več kot milijon novih primerov raka želodca in zabeleženih 800 tisoč smrti. Rak želodca ima slabo prognozo, saj ga običajno odkrijemo pozno. V Evropi se stopnja petletnega preživetja giblje med 19 in 30 odstotki. V Sloveniji letno odkrijemo 450 novih primerov bolezni, 350 oseb letno umre zaradi tega raka. Preprečevanje razvoja bolezni je tako najboljša metoda za zmanjševanje umrljivosti zaradi raka želodca.

Kljub temu, da se pojavnost raka na želodcu po vsem svetu, tudi v Evropi, zmanjšuje, je breme te bolezni še vedno veliko in v bližnji prihodnosti ne bo izginilo, če se ne bodo izvajali učinkoviti preventivni ukrepi. Glede na to, da se prebivalstvo tako v svetu kot v Evropi stara, je pričakovati, da bo absolutno število novih primerov še naraščalo. V Evropi pa ni na voljo učinkovitega načina presejanja na okužbo s *H. pylori* in tudi ne endoskopskih programov sekundarne prevencije oziroma ugotavljanja raka želodca v zgodnjem stadiju.

Pravočasno odkritje okužbe s *H. pylori* in zdravljenje okužbe bi zmanjšala pojavnost raka želodca do 63 %. Iskanje predstopenj raka in zgodnjega raka želodca bi bilo možno le z gastroskopskimi kontrolami po starosti 40 let, kar pa se v Evropi ne izvaja.

Okužba z bakterijo *Helicobacter pylori* (*H. pylori*) je najpogostejša okužba pri ljudeh, saj ocenjujemo, da je okužena polovica vseh prebivalcev. V Sloveniji je okužena četrtnina prebivalcev. V starosti do 30 let je okuženih približno 20 odstotkov prebivalcev, v starosti 50–74 let pa 68 odstotkov prebivalcev. Posameznik se običajno okuži do 10. leta starosti in potem okužbo nosi s seboj vse življenje. Možnost nastanka okužbe je odvisna od higienskih razmer (oskrba s pitno vodo, urejena kanalizacija, število otrok v sobi, osebna higiena ...). Način prenosa je fekalno-oralen ali od staršev (predvsem mame) na otroke. Če okužbo odkrijemo in ozdravimo v odrasli dobi, se ta pozneje ne ponovi (oziroma je verjetnost ponovitve nižja od 1 odstotka).

Približno 80 odstotkov vseh okuženih je brez simptomov. Pri preostalih so klinični znaki lahko razjede želodca ali dvanajstnika, bolečina v zgornjem delu trebuha po jedi (bolečina v žlički), tiščanje v zgornjem delu trebuha (tiščanje v žlički) ali zgodnja sitost. **Zdravljenje občutno zmanjša tveganje za razvoj raka želodca,** saj v skoraj 90 odstotkih prepreči njegov nastanek. Z zdravljenjem okužbe zmanjšamo tudi možnost za nastanek ulkusa (razjede) na želodcu in dvanajstniku, gastritisa (vnetje želodčne sluznice), dispepsije (občutek polnosti, napihnjenost, pekoča bolečina, spahovanje, slabost), anemije zaradi pomanjkanja železa, limfoma MALT, pomanjkanja vitamina B12, avtoimunske bolezni

idiopatska trombocitopenična purpura. Če imate katerega od znakov okužbe, se obrnite na svojega osebnega zdravnika.

Ključna težava je torej v pomanjkanju vzpostavljenih programov za zgodnje odkrivanje in preprečevanje bolezni v evropskih državah. Tako raka želodca običajno odkrijejo šele v napredovali fazi, ko bolniki opravijo preiskave, da bi raziskali s tem povezane simptome. Posledica tega je slaba prognoza in nizka stopnja preživetja.

*»Program presejanja na okužbo s *Helicobacter pylori* in zdravljenja okužbe je znanstveno dokazano učinkovit in cenovno najugodnejši pristop k preprečevanju raka želodca, kar priznavata tudi SAPEA in Evropska komisija,«* poudarja prof. dr. Bojan Tepeš, dr. med., strokovni vodja projekta v Sloveniji.

Projekt TOGAS – Na poti do presejanja raka želodca v Evropski Uniji je sofinanciran s sredstvi EU preko programa EU4Health v okviru agencije HaDEA (European Health and Digital Executive Agency). V okviru projekta bo v šestih državah članicah EU izvedena pilotna raziskava testiranja in zdravljenja okužbe v populaciji 30–34 let. Skupaj z Mednarodno agencijo za raziskovanje raka (IARC) in drugimi strokovnjaki bodo na podlagi zaključkov pripravili priporočila za program primarne preventive raka želodca.

Splošni cilj evropskega projekta TOGAS je torej zagotoviti manjkajoče znanje, z izvedbo treh pilotnih študij, od katerih je vsaka namenjena obravnavanju posebnih vidikov presejanja na raka želodca in njegovega zgodnjega odkrivanja. Rezultati tega projekta bodo pomagali oblikovalcem politik pri vključevanju presejanja na raka želodca v njihove prednostne naloge na področju zdravstvenega varstva.

Prof. dr. Bojan Tepeš, dr. med., strokovni vodja pilotne raziskave 1 evropskega projekta TOGAS, je na novinarski konferenci poudaril, da je »največji problem, da 80 % okuženih z bakterijo *H. pylori* nima nobenega simptoma ali znaka bolezni, zato je zgodnje odkrivanje bakterije *H. pylori* ključnega pomena za zmanjšanje tveganja za nastanek raka želodca in drugih s tem povezanih zdravstvenih težav. V pilotni raziskavi 1, ki bo vodi NIJZ, bo za odkrivanje in zdravljenje okužbe s *H. pylori* povabljenih 6.000 zavarovancev ZD Ljubljana. Pomembno je, da se vsi mladi, ki prejmejo vabilo, nanj tudi odzovejo.«

Pilotno presejalno testiranje na okužbo s *H. pylori* bodo v okviru projekta TOGAS izvedli v Zdravstvenem domu Ljubljana (ZD Ljubljana). V raziskavo bo vabljen skupina mladih odraslih (6.000 pacientov ZD Ljubljana v starosti od 30–34 let), ki jih bodo testirali na *H. pylori* in zdravili ob morebitnem pozitivnem rezultatu na okužbo. Potrjena in zdravljena okužba s *H. pylori* lahko pomembno izboljša zdravje in počutje posameznika, ki mu okužba povzroča različne želodčne težave. Ozdravitev okužbe s *H. pylori* pa dolgoročno v do 89 % zmanjša možnost nastanka raka želodca.

Strokovna direktorica ZD Ljubljana, Tea Stegne Ignjatovič, dr. med., spec., je na novinarski konferenci predstavila pomen sodelovanja ZD Ljubljana pri projektu TOGAS in dodala »V ZD Ljubljana verjamemo, da projekti in raziskave v osnovnem zdravstvu ter uvajanje novosti pomembno povečajo kakovost in strokovnost zdravstvene oskrbe naših pacientov. Tako smo v dosedanjih projektih med drugim uspešno preizkusili izvajanje telemedicinskih storitev, uvedli smo laičnega svetovalca. V februarju 2024 bomo v sodelovanju z NIJZ pristopili k izvedbi prve mednarodne klinične raziskave v ZD Ljubljana pod imenom „Testiraj in zdravi *Helicobacter pylori* za preprečevanje raka želodca“. S to raziskavo bomo prvič v EU preizkusili program presejanja raka želodca s presejalnim testiranjem na bakterijo *Helicobacter pylori*.«

Pomembno je, da se vsi mladi, ki bodo prejeli vabilo za sodelovanje, odzovejo in sodelujejo. Le tako bomo prišli do podatkov in zagotovili manjkajoče znanje, ki temelji na dokazih ter bo nadalje uporabljeno za oblikovanje načrta in izvajanje ustreznega preprečevanja raka želodca po vsej EU.

* * *

Več informacij o projektu TOGAS najdete na: <https://nijz.si/projekti/togas/>

Projekt TOGAS je sofinanciran s sredstvi EU preko programa EU4Health v okviru agencije HaDEA (European Health and Digital Executive Agency).